

Jan Przybyłowski

Duszpasterstwo młodzieży: zwyczajne czy nadzwyczajne?

Studia Włocławskie 5, 257-273

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAN PRZYBYŁOWSKI

DUSZPASTERSTWO MŁODZIEŻY: ZWYCZAJNE CZY NADZWYCZAJNE?

Duszpasterstwo młodzieży jest to zorganizowana, zbawcza działalność Kościoła, prowadzona w oparciu o naukowo opracowane paradygmaty i odpowiadające im plany „strategiczne” i zadania „taktyczne”. Działalność ta urzeczywistnia się w ramach duszpasterstwa zwyczajnego (parafialnego) i nadzwyczajnego (ponadparafialnego) z pomocą instytucji kościelnych, które planują, inspirują i koordynują czynności spełniane w Kościele i w świecie w ramach misji ewangelizacyjno-apostolsko-wychowawczej. Celem tego duszpasterstwa jest opieka nad młodymi ludźmi, świadomie na sposób formalny lub nieformalny (zorganizowany lub niezorganizowany) wyodrębniającymi się z otoczenia, poprzez określenie się jako „my”. Duszpasterstwo młodzieży dokonuje się więc w oparciu o więzi wewnętrzne (duchowe), a także zewnętrzne (kulturowe i społeczne), przejawiające się w różnicowanym rozumieniu „wspólności”, aby w zmieniających się warunkach życia, które z jednej strony ujawniają możliwości młodzieży, a z drugiej strony stwarzają zagrożenia dla jej integralnego rozwoju, aktualizować zbawcze dzieło Chrystusa w jej środowisku. Oznacza to, że duszpasterstwo ma umożliwić młodym ludziom spotkanie z Bogiem i prowadzenie z Nim dialogu, a także nieść pomoc w nawiązaniu wspólnoty z innymi ludźmi, zarówno wiernym uświadomionym i konsekwentnym, jak również słabo uświadomionym i mało konsekwentnym w wyznawaniu wiary w Chrystusa.¹

I. Zasady duszpasterstwa młodzieży (zwyczajnego i nadzwyczajnego)

Kościół dostrzega zagrożenia rozwoju integralnego młodzieży, dlatego na pierwszym miejscu stawia troskę o właściwe uformowanie sumień młodych ludzi i przeoplenie dzieł ludzkich wartościami moralnymi.

1. Wspólna troska o kształt sumień młodych ludzi

Taką potrzebę dostrzega Jan Paweł II, który przemawiając do młodych, domaga się od nich szczególnej troski o sumienie: „Co to znaczy: «czuwać»?

To znaczy, że staram się być człowiekiem sumienia. Że tego sumienia nie zagłuszam i nie zniekształcam. Nazywam po imieniu dobro i zło, a nie zamazuję. Wypracowuję w sobie dobro, a ze zła staram się poprawiać, przezwyciężać je w sobie. To taka bardzo podstawowa sprawa, której nigdy nie można pomniejszać, zepchnąć na dalszy plan. Nie. Nie! Ona jest wszędzie i zawsze pierwszoplanowa. Jest zaś tym ważniejsza, im więcej okoliczności zdaje się sprzyjać temu, abyśmy tolerowali zło, abyśmy się łatwo z niego rozgrzeszali. Zwłaszcza, jeżeli tak postępują inni. Moi drodzy przyjaciele! Do was, do was należy położyć zdecydowana zaporę demoralizacji – zaporę tym wadom społecznym, których ja tu nie będę nazywał po imieniu, ale o których wy sami doskonale wiecie. Musicie od siebie wymagać, nawet gdyby inni od was nie wymagali. Doświadczenia historyczne mówią nam o tym, ile kosztowała cały naród okresowa demoralizacja. Dzisiaj, kiedy zmagamy się o przyszły kształt naszego życia społecznego, pamiętajcie, że ten kształt zależy od tego, jaki będzie człowiek. A więc: czuwajcie!”²

2. Przepojenie dzieł ludzkich wartościami moralnymi

J. Mariański twierdzi, że „precyzyjne rozróżnienie między «tym, co społeczne» i «tym, co moralne» byłoby czynnością w praktyce nie do zrealizowania. Moralność rozpatrywana na poziomie konwencjonalnym jest bowiem zależna od kontekstu społeczno-kulturowego i z nim ściśle związana. Nie można problemów moralności rozpatrywać w oderwaniu od innych postaw i wzorów zachowań związanych ze sferą międzyludzkich stosunków”³. W teologii moralnej wypracowano dwa parametry działania moralnego (działanie ku dobru), do którego człowiek jest wezwany: przez obiektywny porządek świata, oparty na względnej autonomii rzeczywistości ziemskiej, i przez sumienie, czyli subiektywną dyspozycję. Są one wzajemnie sobie przyporządkowane. Obiektywna norma moralna zawiera w sobie moc kierowniczą (*vis directiva*) i zobowiązującą (*vis obligatoria*). Sumienie traktuje tę normę jako wezwanie, na które odpowiada (przez osąd albo działanie) twierdząco lub przecząco. Działanie chrześcijańskie jest zatem wypadkową nakazu normy obiektywnej i subiektywnego imperatywu sumienia.⁴

Warto zatem podkreślić za N. Lobkowiczem, że w nauczaniu Kościoła należy unikać moralizowania. I chociaż orędzie moralne znajduje się w Ewangelii, to jednak nie stanowi ono samego jej centrum. Dlatego, twierdzi Lobkowicz, „kto kocha, ten idzie za Umilowanym i czyni cuda; kto nie kocha, ten przestrzega tylko normy, a gdy normy te nie są jednoznaczne, zwłaszcza zaś gdy nie odpowiadają one w pełni potrzebom czy podstawowym dążeniom człowieka, również do nich z reguły się nie dostosowuje”⁵.

Najważniejszą wartością moralną jest ewangeliczna miłość, dlatego kierując się wprost do młodych, Jan Paweł II wyznacza im cel miłości: „Odpowiadając na miłość, którą jesteśmy odwiecznie umiłowani przez Ojca w Chrystusie [...] – sami uczymy się miłości. [...] Jest to zaś szczególnie ważne dla was, młodych. W was bowiem rozstrzyga się ów kształt miłości, jaki będzie miało całe wasze życie. [...] Życie małżeńskie, rodzinne, społeczne, patriotyczne – ale także: życie kapłańskie, zakonne, misyjne. Każde życie określa się i wartościuje poprzez wewnętrzny kształt miłości. Powiedz mi, jaka jest twoja miłość – a powiem ci, kim jesteś”.⁶

3. Indywidualno-wspólnotowe doświadczenie braterstwa

Dla chrześcijan wszyscy ludzie są dziećmi tego samego Ojca, dlatego w innych ludziach widzą oni swoich braci i siostry i tak też ich traktują. G. Miller podkreśla, że bezpieczeństwo i możliwość rozwijania siebie jest powszechnym pragnieniem ludzi. Kiedy więc wspólnota wierzących spełnia to, do czego jest powołana, wówczas może ona zacząć przywracać nadzieję ludziom poszukującym wspólnoty, wierności i zaufania, bezpieczeństwa i solidarności. Spełnienie tych oczekiwań możliwe jest tylko wówczas, gdy procesy te będą przebiegać we wnętrzu człowieka. Im chrześcijanie bardziej będą związani z Bogiem, tym więcej będzie między nimi braterstwa, gdyż miłość Boga jest rozstrzygającym kryterium miłości bliźniego. Relacje siostrzano-braterskie stają się zatem wykładnikiem, czy chrześcijanie biorą Boga na serio.⁷

4. Docenienie wartości

Formacja i pedagogia chrześcijańska mają między innymi prowadzić do stopniowego usamodzielnienia się wychowanka i uniezależniania się od autorytetów. To stopniowe wyzwalamie się człowieka spod wpływów autorytetów stanowi przejaw kształtowania się w jego umyśle pojęciowej reprezentacji wymagań społecznych w postaci wartości i wynikających z nich norm postępowania. Tworzą one zhierarchizowany system, który skupia się wokół wartości naczelných. W podejmowaniu decyzji człowiek koordynuje dostępne sobie w danej sytuacji informacje z całokształtem swojego doświadczenia, a zwłaszcza z wartościami.⁸

5. Zaakcentowanie personalizacji

Istnieje wiele teorii osobowości. Według „definicji zbiorczej” w pojęciu osobowości zawiera się wszystko, co można powiedzieć o człowieku. Tak określone bogactwo merytoryczne terminu „osobowość” pozwala posługiwać się nim w odniesieniu do wszystkich wymiarów „stawania się i bycia człowiekiem”.⁹ Wychowanie duszpasterskie powinno być oparte na prawdzie

o godności człowieka, której fundamentem jest dar wolności. Wolność łączy się ściśle z postępem. „Bez wiary, bez spojrzenia miłości, świat jest zbyt zły, by był dobry dla Boga, by mógł istnieć dla dobrego Boga. Wiara rozpoznaje jednak, że Bóg udziela ludziom wolności, że chce, by byli osobami, a nie tylko automatami, że powołuje ich do wyższej autentyczności, przewyciężającej zło dobrem. Wiara powiązana jest tedy z ludzkim postępem i musi stawić czoła wyzwaniu, jakim jest fakt upadku człowieka, wiara i postępek mają bowiem wspólne korzenie w poznawczej i moralnej samotranscendencji człowieka”.¹⁰ Największe zagrożenie ludzkiej wolności stanowi nieustanna walka między dobrem i złem, która jest powodem rozdarcia wewnętrznego człowieka. „Z tego też powodu całe życie ludzi, czy to jednostkowe czy zbiorowe, przedstawia się jako walka, i to walka dramatyczna między dobrem i złem, między światłem i ciemnością. Co więcej, człowiek odkrywa, że jest niezdolny zwalczać skutecznie o własnych siłach napaści zła, tak że każdy czuje się jakby skrupowany łańcuchami. Ale sam Pan przyszedł, aby człowieka uwolnić i umocnić, odnawiając go wewnątrz i wyrzucając precz «księcia tego świata» (J 12, 31), który trzymał człowieka w niewoli grzechu” (KDK 13).

W integralnym rozwoju chodzi o kształtowanie dojrzałości młodych ludzi, wyrażającej się w równowadze umysłowej, uczuciowej i woliwnej. Dojrzała osobowość charakteryzuje się integracją życia psychicznego, społecznego i kulturalnego,¹¹ a także religijnego.

6. Dowartościowanie funkcji wychowawczej

W wychowaniu duszpasterskim można wykorzystać różne możliwości oddziaływania na wychowanka. Przede wszystkim należy dowartościować internalizację, która powinna się dokonywać w związku z socjalizacją, oznaczającą dopasowanie się osoby do społeczeństwa.¹² Internalizacja jest to proces wewnętrzny i tajemniczy, charakteryzujący się takimi cechami, jak: pełna otwartość, nieskrępowana spontaniczność, żywotność doświadczenia oraz relacje osobowe, tak w mniejszych, jak i w większych grupach.¹³

Nowe możliwości działań formacyjnych daje wychowanie równoległe. Jest to zespół oddziaływań wychowawczych skierowanych na wychowanków przez środki masowego przekazu (prasa, radio, telewizja, internet), instytucje i organizacje społeczne, polityczne i kulturalne oraz środowisko społeczne. Jest to wpływ wychowawczy równoległy do oddziaływania szkoły.¹⁴

Wychowanie duszpasterskie powinno współgrać z wychowaniem środowiskowym, którego celem jest wytworzenie u wychowanków świadomości wzajemnego związku między człowiekiem a jego kulturą i otoczeniem, a także uformowanie postawy identyfikacji z własnym środowiskiem. Wy-

chowankowie, świadomi tych związków, mogą podejmować decyzje i realizować zadania prowadzące do rozwoju i doskonalenia ich środowiska.¹⁵

7. Dowartościowanie znaczenia dialogu

Sens bytu człowieka nie pochodzi z władzy nad stworzeniem, ale ma swoje uzasadnienie w powołaniu go do wspólnoty życia z Bogiem, do bycia na Jego obraz. „Niektórzy widzą obraz Boga w człowieku w jego duchowym bycie, inni w dwupłciowości, jeszcze inni odnoszą to do zadania, jakie człowiek otrzymał od Boga, to znaczy panowania na ziemi, czyli uważają, że człowiek jest reprezentantem Boga wobec wszystkich rzeczy i bytów stworzonych. Jest jeszcze inna opinia, która mówi, że warunek bycia «na obraz Boga» równa się powołaniu do życia we wspólnocie z Bogiem. Ten stosunek, który się rodzi ze wzajemnej relacji Boga i człowieka staje się istotny i fundamentalny dla każdego człowieka”.¹⁶

E. Schillebeeckx, odnosząc się do relacji Boga i człowieka, określa ją mianem dialogu: „Życie ludzkie jest dialogiem między Bogiem a człowiekiem, dialogiem dokonującym się w czynach. W dialogu tym jak gdyby świat materialny i historia umieszczone są przez Boga między Nim a nami jako przekład Jego wewnętrznego przemawiania do nas. Ten świat i historia są również środkami, w których i dzięki którym uwaga człowieka jest przyciągana do tego wewnętrznego głosu Boga, ale jednocześnie są one środowiskiem, w którym człowiek ma możliwość udzielania odpowiedzi na posłannictwo, którą stworzenie nałożyło na niego”.¹⁷

II. Perspektywa duszpasterstwa młodzieży

Jednym z ważnych zadań teologii pastoralnej jest naukowa refleksja, mająca na celu poszukiwanie i wykrywanie przyczyn słabych wyników pracy duszpasterzy pracujących wśród młodzieży. W oparciu o przedstawione powyżej zasady duszpasterstwa młodzieży, można określić przyczyny dotychczasowych trudności w jego rozwoju:

- kryzys wiary spowodowany przez ducha indyferentyzmu religijnego i relatywizmu moralnego współczesnego człowieka;
- brak właściwej perspektywy i perspektywy teologiczno-pastoralnej odnośnie do duszpasterstwa młodzieży i wynikające stąd dwuznaczności i wątpliwości duszpasterzy;
- zarzuty skierowane przeciwko duszpasterstwu młodzieży i nowej ewangelizacji za strony duszpasterzy; ukierunkowanie duszpasterstwa parafialnego na sakramentalizm, dewocję, akcyjność, okazjonalność (sporadyczność), moralizatorstwo;

- brak współpracy, koordynacji działań wewnętrzkościelnych i zewnętrzkościelnych w ramach duszpasterstwa młodzieży;
- brak przygotowanych duszpasterzy młodzieży i zanik entuzjazmu ewangelicznego u nich;
- pesymistyczna i wzbudzająca agresywną postawę starszych wizja środowiska młodzieżowego, stworzona na podstawie negatywnych, sporadycznych zjawisk w życiu młodzieży (patologie, uzależnienia, agresja);
- trudności związane z organizacją i prowadzeniem zajęć katechetycznych w szkołach;
- ekskluzywność duszpasterstwa młodzieży, którego przyczyną jest sztuczne wyłączenie duszpasterstwa młodzieży z duszpasterstwa ogólnego (parafialnego) i ponadparafialnego i brak współpracy ze społecznością lokalną;
- przewaga działań w wymiarze horyzontalnym nad wertykalnym, działalności pastoralnej (praktycznej) nad ewangelizacyjną.

W związku z tym należy postawić kilka zasadniczych pytań: Jakie są pozytywne perspektywy duszpasterstwa młodzieżowego? Czy istnieją jakiegokolwiek możliwości odnowy i rozwoju zwyczajnego duszpasterstwa młodzieży? Jakie szanse praktycznej realizacji mają plany związane z przeorientowaniem duszpasterstwa młodzieży w kierunku duszpasterstwa nadzwyczajnego? Odpowiedź na te i podobne pytania jest jedna: duszpasterstwo młodzieży pozostanie jednym z najważniejszych zadań Kościoła w świecie współczesnym, dlatego wszelkie inicjatywy, mające na celu odnowę duszpasterstwa młodzieży, powinny zostać dostrzeżone przez hierarchię i włączone w już istniejące struktury kościelne.

1. Duszpasterstwo zwyczajne

Trafne uwagi na temat udziału wiernych świeckich w duszpasterstwie zwyczajnym formułuje J. Mariański: „Niekiedy twierdzi się, że kwestia uczestnictwa parafian w czynnym apostołstwie została definitywnie załatwiona przez powołanie rad parafialnych i duszpasterskich, pomagających proboszczowi w zarządzaniu majątkiem kościelnym i niosącym pomoc w działalności duszpasterskiej. Świeccy są członkami rad duszpasterskich na szczeblu diecezjalnym i parafialnym, czynnie współpracują w synodach diecezjalnych. Wydaje się, że uczestnictwo apostołskie katolików nie jest równoznaczne z instytucją rad duszpasterskich i nawet najlepiej działająca rada nie oznacza jeszcze świadomego i czynnego uczestnictwa szerszego kręgu katolików. Jest to tym bardziej godne podkreślenia, ponieważ rady parafialne i duszpasterskie są powoływane do życia nie przez wybory, lecz na drodze nominacji

dokonanej przez proboszcza. Ich udział w procesach podejmowania decyzji jest nader skromny”.¹⁸

A. Ogólne wskazania dla duszpasterstwa młodzieży

Przed duszpasterstwem młodzieży stoi ważne zadanie wprowadzania w życie zaleceń i wskazań Soboru Watykańskiego II. Wychowanie duszpasterkie młodego pokolenia powinno objąć wszystkie elementy osobowości ludzkiej i prowadzić do utrzymania równowagi ducha. W duszpasterstwie młodzieży musi więc być miejsce dla podejmowania różnych działań zbiorowych, które powinny być przepojone duchem ludzkim i chrześcijańskim. W tym świetle rysuje się potrzeba zrealizowania postulatów soborowych dotyczących kultury ludzkiej: rozwoju turystyki, dowartościowania sportu, nawiązania współpracy międzynarodowej. Dla zachowania pełni osobowości ludzkiej, w której na pierwszym planie znajdują się wartości inteligencji, woli, sumienia, w społeczeństwach dzisiejszych istnieją „udogodnienia, zwłaszcza przez zwiększoną podaż książek oraz nowe środki przekazu kulturalnego i społecznego, które mogą sprzyjać powszechnej kulturze” (KDK 61).

W duszpasterstwie młodzieży trzeba zwrócić szczególną uwagę zarówno na możliwości aktywizacji apostołskiej małych środowisk, jak i metropolii, w których młodzi chrześcijanie będą „liderami” integracji młodego pokolenia.¹⁹ Liderzy powinni organizować różne grupy, w których można tworzyć zespoły ludzi zajmujących się realizacją konkretnych projektów: redagowanie gazetki parafialnej, szkolnej lub lokalnej, przygotowanie imprez kulturalnych, zorganizowanie loterii dobroczynnej, ogniska, pokazu mody młodzieżowej, koncertów zespołów muzycznych, prowadzenie oratoriów dla dzieci z rodzin patologicznych, urządzenie biblioteki (wideoteki, płytoteki) parafialnej i pracowni komputerowej, przygotowanie salki do ćwiczeń fizycznych, zadbanie o kulturę współżycia w parafii, kulturę osobistą, kulturę języka, zorganizowanie Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej.²⁰ Projekty imprez młodzieżowych wymagają współpracy z ludźmi dorosłymi, ale ich realizacja powinna stanowić zadanie dla zespołów młodych ludzi. Ważne jest w duszpasterstwie organizowanie różnego rodzaju kursów, w których prowadzenie należy zaangażować specjalistów.

Wszyscy ludzie mają prawo dostępu do zasobów dóbr kulturalnych, „zwłaszcza tych, które zapewniają kulturę podstawową, żeby dla tylu ludzi analfabetyzm i brak możliwości odpowiedniego działania nie stanowił przeszkody do udziału we współpracy naprawdę ludzkiej dla wspólnego dobra” (KDK 60). Ojcowie soborowi odwołują się do pojęcia kultury podstawowej i powszechnej. Używając potocznego pojęcia „kultura masowa”, można

również określić wartość kultury nie przez jej elitarność, ale przez dostępność. Ma to tym większe znaczenie, że do pełni kultury człowieka należy odpowiedź na pytanie „o sens, jaki kultura i wiedza mają dla osoby ludzkiej” (KDK 61). Kultura może służyć rozwojowi człowieka dzięki Dobrej Nowinie, która „odnawia ustawicznie życie i kulturę upadłego człowieka oraz zwalcza i usuwa błędy i zło, płynące z ciągle grożącego człowiekowi zwodzenia przez grzech. Nieustannie oczyszcza i podnosi obyczaje ludów, skarby i przymioty ducha każdego lądu czy wieku niejako użyźnia od wewnątrz bogactwami z wyso-ka, umacnia, uzupełnia i naprawia w Chrystusie. W ten sposób Kościół wypełniając własne zadanie, tym samym pobudza i nakłania do kultury życia osobistego i społecznego i działalnością swoją, także liturgiczną, wychowuje człowieka do wewnętrznej wolności” (KDK 58).

Na szczególną uwagę w duszpasterstwie młodzieży zasługuje modlitwa²¹ i czytanie Pisma Świętego.²² Elementy te są ze sobą ściśle związane, gdyż modlitwa jest odpowiedzią na słowo Boże. Wierni mają pamiętać, „że modlitwa towarzyszyć powinna czytaniu Pisma Świętego, by ono było rozmową między Bogiem a człowiekiem. Gdyż «do Niego przemawiamy, gdy się modlimy, a Jego słuchamy, gdy czytamy boskie wypowiedzi»” (KO 25). Każda grupa kościelna powinna być złączona wspólnotą modlitwy. Niezbędne jest organizowanie szkół modlitwy, w których obok studiów teologicznych nad modlitwą będzie miejsce na poznawanie różnych rodzajów modlitwy, a także na ćwiczenia modlitewne.

Ojcowie soborowi zachęcają do czytania Pisma Świętego wszystkich wiernych: „Niech więc chętnie do świętego tekstu przystępują czy to przez świętą Liturgię, przepełnioną Bożymi słowami, czy przez pobożną lekturę, czy przez odpowiednie do tego instytucje i inne pomoce, które za aprobatą i pod opieką pasterzy Kościoła wszędzie w naszych czasach chwalebnie się rozpowszechniają” (KO 25). Dla zrealizowania tego postulatu niezbędna jest jednak pomoc instytucjonalna w postaci kursów biblijnych, które byłyby dostępne zwłaszcza dla ludzi młodych, pragnących poznać Pismo Święte i przygotować się do udziału w nowej ewangelizacji.²³

B. Podstawowe formy duszpasterstwa parafialnego

Szczególnego dowartościowania domagają się podstawowe formy przy-parafialnego duszpasterstwa młodzieży, do których można zaliczyć:

- odprawianie Mszy świętych dla młodzieży. Jest to koniecznością chociażby ze względu na sakramentalną działalność samego Jezusa Chrystusa. Do proboszczów należy jednak decyzja, jak często taka Msza młodzieżowa ma być odprawiana (raz w tygodniu czy częściej);

- nocne czuwania – parafialne czy dekanalne. Są doceniane przez młodzież pod warunkiem, że są dobrze przygotowane, wypełnione solidnym programem i trwają maksymalnie do czterech lub pięciu godzin. Ważniejsza w dzisiejszych czasach jest na pewno gruntowna informacja i formacja aniżeli atrakcja. Jeżeli młody człowiek usłyszy w czasie Mszy lub nocnego czuwania treści, które pomogą mu w rozwiązaniu jego problemów, wtedy zbliży się do Boga, widząc w tym osobistą szansę;
- praca charytatywna (pomoc starszym, opieka nad niepełnosprawnymi, udzielanie korepetycji);
- parafialne kluby młodzieżowe. Prowadzone mogą być przez samą młodzież. Brak zajęć pozaszkolnych powoduje, że młodzież nie ma pozytywnej alternatywy spędzania wolnego czasu. Kluby mogą tu wiele dobrego zrobić;
- angażowanie poszczególnych grup młodzieżowych w parafii w różne „inicjatywy” duszpasterskie (przygotowanie ołtarza na Boże Ciało, zabezpieczenie porządku w czasie procesji). Zwiększa to szansę na związanie młodzieży ze swoją parafią. Jest to szczególnie ważne teraz, kiedy nauczanie religii w szkole oderwało wielu młodych od parafii.²⁴

2. Duszpasterstwo nadzwyczajne

Troskliwej opieki duszpasterskiej domagają się grupy wiernych o specyficznych potrzebach religijnych i egzystencjalnych. Jest to wyraźnie określone w dekrecie soborowym: „Specjalną troską należy otoczyć tych wiernych, którzy ze względu na warunki życia nie mogą dostatecznie korzystać ze wspólnej i zwykłej opieki duszpasterskiej proboszczów lub w ogóle są jej pozbawieni” (DB 18). Organizacja tego duszpasterstwa jest zadaniem konferencji biskupów, a także poszczególnych biskupów diecezjalnych i prezbiterów w parafiach. W ramach duszpasterstwa nadzwyczajnego jest prowadzone duszpasterstwo specjalne i specjalistyczne.

A. Duszpasterstwo specjalne

Najważniejszą formą duszpasterstwa nadzwyczajnego jest duszpasterstwo specjalne. Nad realizacją celów i zadań specjalnych czuwa Konferencja Episkopatu albo wyznaczone przez nią Komisje Episkopatu. Duszpasterstwo specjalne jest podstawową funkcją Kościoła partykularnego (diecezji), dlatego w kuriach diecezjalnych istnieją wydziały duszpasterskie, w ramach których tworzone są referaty, odpowiadające szczegółowym częściom tego duszpasterstwa. Referenci diecezjalni współpracują z referentami dekanalnymi, których zadaniem jest koordynacja działań w parafiach należących do dekanatu.

Duszpasterstwo specjalne można podzielić na: kategoriałne, sytuacyjne i organizowane.²⁵

a) duszpasterstwo młodzieży niepełnosprawnej

W związku z przemianami mentalności społecznej w stosunku do ludzi chorych i niepełnosprawnych pojawiła się potrzeba utworzenia takiej formy duszpasterstwa specjalnego, którego celem byłaby praca z ludźmi młodymi dotkniętymi różnego rodzaju chorobami, wymagającymi specjalnej troski. Opieka nad ludźmi niepełnosprawnymi potrzebuje zaangażowania ludzi o specjalistycznym przygotowaniu duszpastersko-pedagogicznym.²⁶ Klasyfikacji duszpasterstwa specjalnego w tym zakresie zadań pastoralnych można dokonać, uwzględniając założenia pedagogiki specjalnej.²⁷

b) duszpasterstwo młodzieży pozaszkolnej

Ważnym zadaniem duszpasterstwa sytuacyjnego jest kontynuowanie pracy pastoralnej, rozpoczętej w duszpasterstwie zwyczajnym, zwłaszcza przez katechizację i duszpasterstwo liturgiczne w parafii. Szczęólnego podkreślenia domaga się znaczenie duszpasterstwa akademickiego.²⁸ Grupa młodzieży studiującej jest bowiem szczególnie narażona na wszelkie negatywne skutki przemian religijnych i społeczno-kulturowych.

c) duszpasterstwo grupowe

W odnowie działalności pastoralnej Kościoła jednym z ważnych elementów jest rzeczywistość wspólnoty. Jest to zgodne z obecnymi tendencjami pastoralnymi w działalności duszpasterskiej, gdzie szczególny nacisk kładzie się na rozbudzenie poczucia wspólnoty, aktywizację świeckich poprzez pogłębienie ich duchowości, kształtowanie świadomości religijnej, twórcze uczestnictwo w liturgii, a także działalność charytatywną. Realizowanie tych celów jest możliwe w ramach różnego rodzaju grup (formalnych lub nieformalnych), zwłaszcza tych, które skupiają swoją działalność na aktywnym uczestnictwie wiernych w różnych formach duszpasterstwa organizowanego. Może ono dotyczyć parafii, diecezji, ale także kraju. I tak na przykład do przedsięwzięć duszpasterskich, organizowanych na szczeblu diecezji, można zaliczyć: odwiedziny Ojca Świętego; beatyfikacje sług Bożych związanych z diecezją, w której są później przeprowadzane uroczystości dziękczynne; uroczystości ku czci patronów diecezji; jubileusze najważniejszych świątyn i klasztorów; święcenia kapłańskie, przeprowadzane zwłaszcza w różnych ośrodkach diecezji; synod diecezjalny; duszpasterstwo maryjne: koronacja wizerunków Matki Bożej, nawiedzenie kopii cudownego obrazu jasnogórskiego, diecezjalne pielgrzymki do Częstochowy lub lokalnych sanktuariów.²⁹ Należy podkreślić, że

formy duszpasterstwa organizowanego powinny uwzględniać wymiar duchowy i intelektualny, a nie tylko instytucjonalno-formalny.

Ważną rolę w duszpasterstwie młodzieży mogą pełnić organizacje i ruchy katolickie, które stanowią niezbędny środek formacji młodych. „Jest ich dzisiaj w Polsce coraz więcej – powiedział Jan Paweł II zwracając się do biskupów polskich. – Ze szczególnym zaś zadowoleniem powitałem Waszą, drodzy Bracia, decyzję dotyczącą ponownego powołania do życia Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży (KSM), które ma u nas tak bogatą i piękną tradycję”.³⁰ W programie pracy formacyjnej i apostołskiej KSM wyraźnie zaznaczony jest aspekt apostołskiej ewangelizacji w środowisku świeckim.³¹

B. Duszpasterstwo specjalistyczne

Przedmiotem duszpasterstwa specjalistycznego są ludzie, którzy znaleźli się na marginesie życia.³² Powodem i bezpośrednią przyczyną ich trudnej sytuacji są skomplikowane przemiany społeczno-kulturowe i religijne. W tej grupie znajdują się młodzi ludzie nieprzystosowani (konflikty z normami prawnymi) i niedostosowani społecznie (konflikty z normami społecznymi),³³ nieudolni (nieporadni) życiowo, nieuformowani moralnie, niedojrzali osobościowo (psychicznie), zdegenerowani (zdeformowani) religijnie i moralnie przez sekty lub grupy przestępcze.³⁴

Ostatnio podejmowane są próby tworzenia stacjonarnych ośrodków adaptacyjno-wychowawczych dla trudnej, zagrożonej patologiami społecznymi młodzieży. Jako przykład może posłużyć ośrodek w Bydgoszczy – AKOM. Jego zadaniem jest zajęcie się starszymi dziećmi, które w związku z kryzysem rodzinnym uciekają z domu, rzucają szkołę, próbują narkotyków i mają już za sobą konflikt z prawem. Podstawą przyjęcia do takiego ośrodka jest dobrowolna decyzja podopiecznego i skierowanie z placówki penitencjarnej lub opiekuńczo-wychowawczej. Znamienne jest to, że twórcy tego ośrodka zakładają ścisłą współpracę z Policją i Izbą Dziecka i Pogotowiem Opiekuńczym, natomiast nie uwzględnia się współpracy z Kościołem. Jest to wynik braku informacji o działaniach zamierzonych przez obie strony, a także niedostatecznego wykorzystania doświadczenia i możliwości systemowych i kadrowych Kościoła katolickiego.³⁵

3. Przygotowanie duszpasterzy „nadzwyczajnych”

Potrzeby wynikające z duszpasterstwa nadzwyczajnego (specjalnego i specjalistycznego) zmuszają do podjęcia trudu formacji duszpasterzy-specjalistów. Nie wystarczy w tym wypadku postulowana przez Synod formacja permanentna. Chodzi tu bowiem o formację daleko wykraczającą poza

teologiczne ramy, gdyż formacja ta wymaga uwzględnienia elementów psychologii, w tym przede wszystkim psychologii uzależnień, psychoterapii, pedagogiki specjalnej, socjologii, a zwłaszcza socjologii religii.

Świeccy członkowie Kościoła formułują konkretne wymagania względem osoby kapłana i roli, jaką ma pełnić we wspólnocie kościelnej. Ich postulaty mogą być twórczą pomocą w przygotowaniu przyszłych duszpasterzy młodzieży. Nowe perspektywy przygotowania duszpasterzy związane są z otwarciem się seminariów duchownych na środowiska świeckie. Kończy się czas izolowania seminariów duchownych, które nie miały statusu uczelni wyższych, a traktowane były jako ośrodki przygotowujące „zawodowo” przyszłych kapłanów. Dzisiaj większość seminariów duchownych znajduje się w strukturach wydziałów teologicznych, które tworzone są na poszczególnych uniwersytetach już nie tylko katolickich, ale również świeckich.

Akademicki poziom przygotowania przyszłych kapłanów w wymiarze *doctrina* domaga się uwzględnienia w większym stopniu teologii życia wewnętrznego w kształtowaniu ich *sanctitas*, a także wiedzy z zakresu psychologii, socjologii i pedagogiki w formacji ludzkiej (por. DK 12-21; PDV 58).³⁶ Nowe możliwości otwierają się również przed teologią pastoralną, której zadaniem jest nie tylko ukazanie wizji Kościoła i możliwości spełniania jego zbawczej misji we współczesnym świecie,³⁷ ale również udział w przygotowaniu i odpowiedniej formacji pastoralnej przyszłych duszpasterzy. W procesie kształtowania ich wrażliwości pasterskiej i przygotowania do przyjęcia odpowiedzialności za realizację posłannictwa ewangelizacyjno-pastoralnego trzeba uwzględnić formację ludzką, duchową, intelektualną i duszpasterską w ścisłym tego słowa znaczeniu (PDV 58).³⁸

Wypełnianie funkcji duszpasterskich nie powinno się ograniczać do charyzmatu i realizowania obowiązków wynikających z powołania kapłańskiego. Nawet najpilniej spełniane obowiązki duszpasterskie nie mogą usprawiedliwiać zaniedbania rozwoju w wymiarze człowieczeństwa i wykonywanej specjalności. Nie można wymagać od duszpasterzy doskonałości w ludzkich dziedzinach rozwoju, ale trzeba zaznaczyć, że kompetencje, profesjonalizm,³⁹ wiedza i praktyczne umiejętności duszpasterza młodzieży wymagają nieustannego doksztalcania. W osobie duszpasterza łączą się umiejętności z mistrzostwem, naturalne uzdolnienia z wyuczonymi sprawnościami, a przede wszystkim dary naturalne z charyzmatycznym ubogaceniem osobowości. Status społeczny duszpasterza określony jest przez spełniane przez niego funkcje, ale praktycznie jest on też uwarunkowany poprzez osobistą kulturę duszpasterza, jego wiedzę, „fachowość i zawodostwo”, kwalifikacje, a przede wszystkim duchowość opartą o zdrową ascezę.⁴⁰

4. Edukacja ewangeliczna – kształtowanie młodzieżowych elit katolickich

Edukacja w szerokim znaczeniu odgrywa dużą rolę w duszpasterstwie młodzieży. Nie chodzi w tym wypadku tylko o działalność oświatową czy nawet wychowawczą, ale przede wszystkim o kształtowanie elit katolickich, i to zarówno w wymiarze duchowym i ludzkim, jak również w aspekcie dojrzałej postawy obywatelskiej. W duszpasterstwie młodzieży trzeba zwrócić szczególną uwagę na zaangażowanie młodych w poznawanie i realizowanie wartości narodowych w duchu dobrze pojętego patriotyzmu, a także o akomodację, nie tylko o charakterze religijnym czy kulturowo-społecznym, ale również swego rodzaju akomodację ekonomiczno-polityczną.⁴¹ Dotyczy to przygotowania przyszłej elity katolickiej, dla której nie będą obce zarówno wartości chrześcijańskie, jak również szeroko rozumiane dziedzictwo narodowe, a także dziedzictwo kulturowe świata, ze szczególnym uwzględnieniem kultury europejskiej. Jest to ważne zwłaszcza dzisiaj, gdyż w dobie poszerzania granic Unii Europejskiej elita katolicka powinna wziąć na swoje barki bardzo trudne i skomplikowane zadanie: zorganizowanie ścisłej współpracy nie tylko z Kościołami lokalnymi w krajach Unii Europejskiej, ale także z organizacjami, stowarzyszeniami kościelnymi lub współpracującymi z Kościołem. Przy kuriach diecezjalnych powinny powstać struktury, które odpowiadałyby za duszpasterstwo do spraw międzynarodowej wymiany młodzieży.⁴² Ma to szczególnie duże znaczenie zwłaszcza w płaszczyźnie działań charytatywnych, skierowanych również na bardziej potrzebujące niż Polska kraje Europy Wschodniej i Środkowej.

W programie owocnego działania elit katolickich trzeba z jednej strony uwzględnić zadanie mobilizowania do wysiłku, do pracy, do rozwoju, doskonalenia się, ale z drugiej strony wskazywać na ewangeliczną motywację podejmowanych działań, które powinny być bezinteresowne.

5. Instytuty do spraw młodzieży

Ważność i zakres problemów młodego pokolenia sprawia, że należałoby zastanowić się nad tworzeniem instytutów zajmujących się zagadnieniami młodzieży, a także przygotowaniem paradygmatów dla właściwej formacji ewangelizatorów i duszpasterzy młodzieżowych. Instytuty do spraw młodzieży, mające charakter naukowy, tworzone w ramach wydziałów teologicznych albo ich filii w poszczególnych diecezjach, mogłyby ściśle współpracować z diecezjalnymi ośrodkami organizacji duszpasterstwa młodzieży, a zwłaszcza służyć pomocą w przygotowywaniu (kształceniu) duszpasterzy, wychowawców, ewangelizatorów i apostołów młodzieżowych. Szczególnie ważne jest uznanie i docenienie każdej formy inspiracji oddolnej, gdyż

odnowa znaczenia duszpasterstwa młodzieży zależy przede wszystkim od inicjatywy poszczególnych kapłanów i świeckich, a także od wspólnego ich działania. Zadaniem teologii pastoralnej jest inicjowanie, inspirowanie, doradzanie i udzielanie pomocy czynnym duszpasterzom w realizacji tych zadań.⁴³

* * *

W podsumowaniu należy podkreślić, że duszpasterstwo młodzieży musi poszukiwać coraz to nowych sposobów realizowania misji ewangelizacyjno-apostolsko-wychowawczej w środowisku młodych ludzi. Wielość podmiotów działania kościelnego i różnorodność metod i form ewangelizowania wymaga się zastosowania ich optymalnej koordynacji. W szczególny sposób trzeba dowartościować znaczenie współdziałania podmiotów duszpasterskich w sytuacjach wyjątkowych, które wymagają jak najszybszych interwencji, często nadzwyczajnych. Problemy młodzieżowe mają taki właśnie charakter wyjątkowy. W duszpasterstwie młodzieży chodzi o wykorzystanie wszystkich darów i „aktywności” podmiotów misji ewangelizacyjno-apostolskiej, bez zatracenia ich indywidualnego charakteru i jednostkowej tożsamości, ale z uwzględnieniem ich charyzmatycznego ukierunkowania na wspólnotę kościelną. Taka koordynacja jest możliwa tylko w oparciu o hierarchiczną strukturę Kościoła, ale z zastosowaniem dialogu jako najskuteczniejszego sposobu porozumienia wszystkich podmiotów działania.

U podstaw realizacji pośrednictwa zbawczego w parafiach leży świadomość eklezjalna ich członków. Dzięki niej młodzi katolicy mogą włączyć się w misję całego ludu Bożego jako aktywni ewangelizatorzy i apostołowie. Należy zaznaczyć, że od jakości duszpasterstwa parafialnego zależy w dużej mierze poziom duszpasterstwa młodzieży. Oznacza to z jednej strony, że „sukcesy” duszpasterstwa podstawowego przekładają się na „owocność” duszpasterstwa młodzieży, ale z drugiej strony w duszpasterstwie młodzieży trudności i porażki pracy parafialnej odbijają się jak w zwierciadle.

Ważnym obszarem współpracy duszpasterstwa młodzieży z działalnością parafii są różne grupy, których działalność może być szansą i sposobem włączenia w spełnianie pośrednictwa zbawczego dla dużej liczby młodych ludzi. Nowe ruchy religijne, zwłaszcza powstające z udziałem młodzieży, które można uznać za przejaw nowej ewangelizacji, wymagają pomocy duszpasterzy parafialnych, ale jeszcze bardziej potrzeba im duszpasterzy „nadzwyczajnych”, których zadaniem byłaby pomoc w odnalezieniu miejsca młodych ludzi w Kościele. Duszpasterstwo zwyczajne jest „zaczynem” dla rozwoju nadzwyczajnego duszpasterstwa młodzieży, nie tylko w fazie projektowania jego nowych form, ale też w realizacji konkretnych zadań.

Duszpasterstwo młodzieży jest drogą dla młodych ludzi, po której będą kroczyć do Kościoła z Chrystusem, głoszącym im Ewangelię. Duszpasterz powinien być pośród nich, towarzyszyć im i razem z nimi doświadczać mocy Ewangelii. Przyszły duszpasterz młodzieży w wypełnianiu swojej misji będzie przede wszystkim towarzyszył jako wychowawca swoim podopiecznym na drodze ich życia wiarą w codzienności. W przygotowaniu przyszłych duszpasterzy młodzieży trzeba zatem zadbać nie tylko o wysoki poziom wiedzy teologicznej, rozwój duchowy, ale również należy docenić wiedzę z zakresu nauk humanistycznych.

Młodzi ludzie oczekują od swoich duszpasterzy określenia konkretnego, jasnego i pewnego kerygmatu, przedstawiającego istotę wiary, który będzie legitymizacją ich udziału w życiu wspólnoty kościelnej. Najpewniejszym sposobem przekazu wiary jest dialog, który ułatwia wzajemne poznanie i podzielenie się doświadczeniami życiowymi i przeżyciami związanymi z działaniem Ewangelii w życiu codziennym uczniów Chrystusa.

Młodzi członkowie wspólnoty Chrystusowej powinni mieć możliwości spełniania swojej misji apostołsko-ewangelizacyjnej w Kościele i w świecie. Do tego potrzebne są nowe struktury: instytuty do spraw młodzieży. Owocem ich działalności powinny być między innymi praktyczne propozycje wykorzystania aktywności młodych ludzi, którzy pragną służyć innym ludziom, ale w szczególny sposób chcą pomagać młodym niezdecydowanym, zagubionym, obojętnym, zależnionym, wątpięcym, ale poszukującym swojej drogi życia i wiary.

PRZYPISY

¹ Zob. J. Przybyłowski, *Duszpasterstwo grupowe*, „Homo Dei” 59(1990), 1-2, s. 68; R. Niparko, *Duszpasterstwo*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1985, s. 300; W. Piwowarski, *Socjologia religii a teologia pastoralna i duszpasterstwo*, w: *Z badań nad religijnością polską. Studia i materiały*, Poznań-Warszawa 1986, s. 85.

² Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny (1979; 1983; 1987; 1991; 1995; 1997). Przemówienia, homilie*, Kraków 1997, s. 263-264.

³ J. Mariański, *Postawy społeczno-moralne młodzieży płockiej*, Płock 1984, s. 15.

⁴ S. Rosik, *Wezwania i wybory moralne*, Lublin 1992, s. 102.

⁵ N. Lobkowicz, *Przekazywanie wiary*, w: *Podstawy wiary. Teologia*, Poznań 1991, s. 209-210 (*Kolekcja „Communio”*, t. 6).

⁶ *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Przemówienia, dokumentacja*, Poznań-Warszawa 1979, s. 263.

⁷ G. Miller, *Tolerancja cnotą chrześcijańską. Znoście się wzajemnie w miłości (Ef 4, 2)*, w: *W służbie człowiekowi. Studium duszpastersko-katechetyczne*, Kraków 1991, s. 137.

⁸ A. Rumiński, *System wartości rodziców i dzieci*, w: *Moralność i etyka w ponowoczesności*, Warszawa 1996, s. 126.

⁹ Zob. C.S. Hall, G. Lindzey, *Teorie osobowości*, Warszawa 1994.

¹⁰ B.J.F. Lonergan, *Metoda w teologii*, Warszawa 1976, s. 121.

¹¹ Zob. P. Poręba, *Jedność, spistość i trwałość struktury rodzinnej w procesie wychowawczym dziecka*, „Studia Warmińskie” 5(1968), s. 529-583.

¹² J. Mariański, *Socjalizacja-wychowanie*, w: *Słownik katolickiej nauki społecznej*, Warszawa 1993, s. 155-156. Relacje między jednostką a społeczeństwem lub jakąś częścią społeczeństwa określa się terminem „socjalizacja”. Jest to wielostronny proces wprowadzania jednostki w „obiektywny świat” społeczeństwa. Proces ten ma charakter anonimowy i niezamierzony, a osoba socjalizowana do pewnego stopnia poddaje się pasywnie wpływom społecznym – tamże, s. 155.

¹³ M. Majewski, *Przekaz wiary nowemu pokoleniu*, w: *W służbie człowiekowi*, dz. cyt., s. 56.

¹⁴ W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 1992, s. 235.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ W. Pasierbek, *Człowiek obrazem miłości Trójjedynego Boga*, w: *W służbie człowiekowi*, dz. cyt., s.107-108.

¹⁷ Cyt. za C.J. van der Poel, *W poszukiwaniu wartości ludzkich*, Warszawa 1979, s. 75.

¹⁸ J. Mariański, *Duszpasterskie Rady Parafialne – struktury pozorne czy rzeczywiste?*, „Forum Duszpasterskie” 8(1998), 29, s. 21; zob. R. Kamiński, *Powołanie i funkcjonalność Parafialnej Rady Duszpasterskiej*, „Aten. Kapł.” 70(1977), s. 278-282; tenże, *Parafialna Rada Duszpasterska w Austrii w świetle badań socjologicznych*, „Collect. Theol.” 52(1982), 3, s. 127-137.

¹⁹ Zob. na ten temat referaty z sesji pt. „Czy chrześcijanin może być liderem”, w: *Chrześcijanin Liderem*, Racibórz 1994.

²⁰ W. Wilk, *Kościół w Polsce wobec ewangelizacji kultury i przez kulturę*, „Aten. Kapł.” 126(1996), s. 331-333.

²¹ Na temat modlitwy zob. J. Przybyłowski, *Znaczenie modlitwy w życiu młodzieży katolickiej. Studium pastoralne*, Lublin 1993 (mps pracy doktorskiej w Bibl. KUL); A. Gasparino, *Modlitwa serca. Rozmowa z młodymi*, Warszawa 1997.

²² Zob. R. Kamiński, *Biblia w życiu parafii i małych wspólnot religijnych*, w: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*, Lublin 1991, s. 154-168.

²³ Zob. J. Kudasiwicz, *Pismo św. w teologii i duszpasterstwie. Rys historyczno-metodologiczny*, w: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*, dz. cyt., s. 46.

²⁴ J. Mikołajec, J. Polok, *Sprawozdanie ze spotkania dekanalnych duszpasterzy młodzieży*, „Forum Duszpasterskie” 7(1997), 27, s. 40-41.

²⁵ R. Kamiński, *Wprowadzenie*, w: *Duszpasterstwo specjalne*, Lublin 1998, s. 16-17.

²⁶ T. Witkowski, *Podstawy rozumienia osób niepełnosprawnych*, w: *Młodych problemy*, Warszawa 1986, s. 57-59.

²⁷ Zob. Z. Sękowska, *Pedagogika specjalna – istota i zadania*, „Aten. Kapł.” 103(1984), s. 20n.

²⁸ Zob. A. Przybecki, *Urzeczywistnianie się Kościoła w środowisku akademickim*, Poznań 1986.

²⁹ A. Potocki, *Diecezja jako podmiot duszpasterstwa – polskie uwarunkowania*, „Aten. Kapł.” 121(1993), s. 31.

³⁰ Jan Paweł II, „Kościół wspólnotą ewangelizującą”. *Przemówienie do biskupów polskich przybyłych z wizytą ad limina Apostolorum (12. 01. 1993)*, „L'Osservatore Romano” (pol.) 14(1993), nr 2, s. 17.

³¹ Zob. Z. Bochenek, *Przesłanki ideowe, założenia, propozycje programu formacyjnego i apostołskiego KSM*, „Forum Duszpasterskie” 3(1993), 10, s. 14-20.

³² R. Rak, *Duszpasterstwo specjalistyczne. Założenia i realizacja*, „Aten. Kapł.” 121(1993), s. 258-259.

³³ T. Witkowski, *Resocjalizacja niedostosowanych społecznie*, „Aten. Kapł.” 103(1984), s. 241n.

³⁴ Zob. F. Martyna, *Nowe ruchy religijne: wnioski i wskazania pastoralno-wychowawcze*, w: *Nowe religie i sekty wyzwaniem dla Kościoła?*, Pieniężno 1994, s. 215-227.

³⁵ Zob. J. Przybyłowski, *Organizacja duszpasterstwa młodzieżowego w perspektywie nowej ewangelizacji*, „Studia Włocławskie” 2(1999), s. 217.

³⁶ Podstawowy postulat w przygotowaniu przyszłych duszpasterzy to „troska o filozoficzne i teologiczne kształcenie księży na poziomie uniwersyteckim, zarazem troska o ich głębokie wychowanie religijne. Chodzi o takie kształcenie, które rozwine myślenie, a nie tylko dostarczy erudycji. I chodzi o takie wychowanie religijne, które przyjaźń z Chrystusem uczyni sensem życia”. – M. G o g a c z, *Warunki skuteczności apostołstwa świeckich*, „Communio” 1(1986), 6, s. 128.

³⁷ Nadal aktualny jest postulat rozwoju teologii pastoralnej. W. Goddijn pisze, że konieczne jest posiadanie koncepcji tego, „czego wymagać będziemy od duszpasterstwa, a to zarówno ze względu na formacje przyszłych kapłanów, jak i na właściwe wykonywanie funkcji kapłańskich. Teologia praktyczna, pastoralna, jest najstarszym ogniwem nauk teologicznych, zbyt mało powiązanych z całokształtem dzisiejszej wiedzy humanistycznej, z socjologią i psychologią”. – W. G o d d i j n, *Rola kapłana w Kościele i w społeczeństwie*, w: *Ludzie – Wiara – Kościół. Analizy socjologiczne*, Warszawa 1966, s. 205.

³⁸ Jan Paweł II podkreśla znaczenie świętości kapłańskiej w duszpasterskiej postudze. „W świetle długiego doświadczenia, pośród tylu przeróżnych sytuacji, nabrałem przekonania, że tylko z gleby kapłańskiej świętości może wyrastać skuteczne duszpasterstwo – cura animarum. Najgłębszym sekretem prawdziwych sukcesów duszpasterskich nie są bowiem środki materialne, zwłaszcza «środki bogate». Trwałe owoce duszpasterskich trudów rodzą się na podłożu kapłańskich serc. To jest podstawa! Oczywiście konieczna jest formacja, studium, *aggiornamento*; a więc odpowiednie przygotowanie, które uczyni kapłana zdolnym do wyjścia naprzeciw pilnym potrzebom duszpasterskim”. – Jan Paweł II, *Dar i Tajemnica. W pięćdziesiątą rocznicę moich święceń kapłańskich*, Kraków 1996, s. 87.

³⁹ Pojęcie profesjonalizacji kapłaństwa łączy się bezpośrednio z duszpasterstwem. O. Schreuder pisze na ten temat: „Pojęcie profesjonalizacji kapłaństwa zawiera natomiast elementy bezsprzecznie korzystne dla duszpasterstwa. Zadowolimy się ich krótkim wyliczeniem: specjalizacja i intensyfikacja właściwej kościelno-religijnej funkcji kapłaństwa, koncentracja wychowania i przygotowania do kapłaństwa, podniesienie jego poziomu naukowego zarówno przez wprowadzenie studiów akademickich, jak i przez adaptację programu nauczania do potrzeb pastoralnych”. – O. S c h r e u d e r, *Zawodowy charakter kapłaństwa*, w: *Ludzie – Wiara – Kościół*, dz. cyt., s. 240.

⁴⁰ Zob. J. B u k o w s k i, *Filozofia spotkania*, Kraków 1987, s. 274.

⁴¹ Zob. J. P r z y b y ł o w s k i, *Laikat w Kościele polskim – obowiązki czy przywileje. Zarys problemu*, „Aten. Kapł.” 114(1990), s. 428-439.

⁴² Diecezjalne Duszpasterstwo ds. Międzynarodowej Wymiany Młodzieży funkcjonuje od października 1995 r. przy Wydziale Duszpasterskim Kurii Diecezjalnej w Opolu – M. W o r b s, *Diecezjalne duszpasterstwo do spraw międzynarodowej wymiany młodzieży*, „Forum Duszpasterskie” 7(1997), 26, s. 53-54.

⁴³ O. S c h r e u d e r, *Zawodowy charakter kapłaństwa*, art. cyt., s. 241.